

Yleiskokoelma erityyppisistä postilähetyksistä

Postilähetyksen tutkiminen ja tulkinta ovat mielenkiintoista puuhaa. Niillä ei tarvitse olla aina edes postimerkkiä, jotta pystyisi kertomaan tarinan. Postilähetyksiä voi keräillä ilman erityistä suunnitelmaa tai tavoitetta. Kokoelmasta alkaa olla jo kysymys, kun koossa on valikoima erityyppisiä postilähetyksiä, yksi tai useampi kutakin. Esimerkkeinä ovat seuraavassa automaattivihkon ensipäivänkäyttö, kirjattu postikortti, pakettiosoitteikortti sekä frankeerausleimakuori.

Monipuolinen 20 pennin leijonamerkki

Käyttömerkkimallien 1963 ja 1975 paperieroja kysytään ulkomaisessa vaihdossa melko harvoin. Jokin aika sitten sain puutelistan, jossa niitä oli mukana, ja rupesin selvittämään asiaa. Erityisesti alkoi kiinnostaa vuonna 1977 ilmestynyt 20 pennin oliivinvihreä leijonamerkki.

Lauri Väätäinen, Hannu Kauppi, Matti Heikkinen, Alpo Lehtonen ja Reijo Siltanen kirjoittavat *Yleismerkit m/1975 käsikirjassa* (2009), että 20 pennin merkkiä painettiin kaikkiaan 36 tilauserää. Helpoimmalla tasolla alalajeja mainitaan seitsemän. Michel-luettelossa ovat samat alalajit sillä erotuksella, että vuoden 1985 julkaisu erotetaan värin eikä tyyppin perusteella. Luettelohinta leimattuna on kaikissa 30 senttiä.

Perinteinen metodi päälajikokoelman laajentamisessa on ollut kerätä postimerkki sekä leimattuna että leimaamattomana, ja näiden lisäksi jokin ryhmä ja postilähetyksen. Mainitun 20 pennin merkin kohdalla jatkoksi sopii vielä kolme automaattivihkoa.

Laajentamista voi edelleen jatkaa. Tämä tapahtuu esimerkiksi niin, että kokoelmaan tulee erityyppisiä postilähetyksiä eri taksoilla, eri maanosiin, eri reittejä ja niin edelleen. Lopulta käy ehkä niin, että irtomerkit jäävät

kokonaan pois, ja kokoelma siirtyy perinteisestä filateliasta postihistorian puolelle.

Yleiskeräilijä saattaisi kääntää ajatuksen ylösalaisin. Jospa noilla kaikilla erityyppisillä postilähetyksillä olisikin eri postimerkit sen sijaan, että aina tuo sama 20 pennin oliivinvihreä? Samalla saataisiin ajallista ulottuvuutta, eikä kaikissa tarvitsisi olla postimerkkejä ollenkaan. Aloitetaan kirjatusta postikortista.

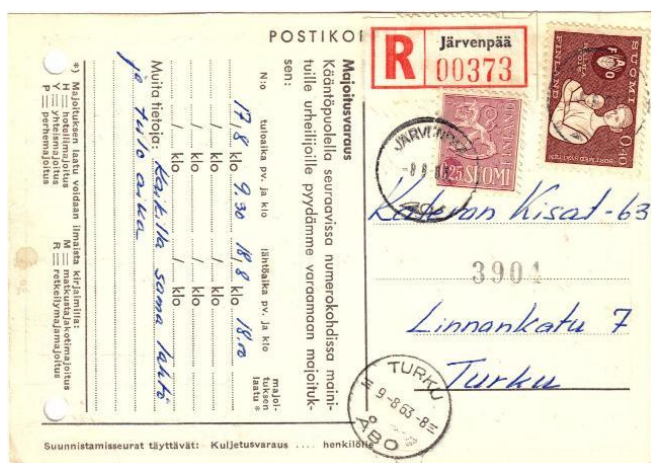

Kuvassa on ensipäivänkäyttönä automaattivihko 9 ensimmäisestä tilauserästä. Alan erikoiskeräilijät osaavat joissakin tapauksissa päätellä kenttätyypeistä vihkon sijainnin painoarkilla. Osoitekentän päällä on 20 pennin merkin A-hammastuksen tyypit I, II ja III sekä tiheämpi C-hammastus.

Postikorttikin voidaan lähettää kirjattuna

Jos aikoo lähettää jotain kirjattuna postilähetystenä, postikortti ei ehkä tule ensimmäisenä mieleen. Kirjattuja postikortteja kuitenkin esiintyy muun muassa alemman postitaksan vuoksi. Maaliskuun 1. päivästä 1984 lukien postikortti erillisenä lähetyslajina poistui ja taksaksi tuli sama kuin kirjeellä.

Matti Sipari esittelee *Suomen Postimerkkilehdessä* 4/1982 Helsingistä vuonna 1920 Unkariin osoitetun kuvapostikortin. Postimerkit 5+5+5+10+20+25=70 penniä on saatu mahtumaan kortin kuvapuolelle. Kirjaus maksoi 50 penniä.

Kirjatun majoitusvarauskortin lähettäjä on säästänyt 10 penniä siihen verrattuna, että olisi käyttänyt kirjekuorta. Kirjaus maksoi 40 penniä.

Kari Rahiala kertoo *Philatelia Fennicassa* 4/1979 kuukauden kohteena 10 pennin ehiökortista, joka on kulkenut vuoden 1900 heinäkuussa Lontoseen. Kirjaaminen on maksettu 25 pennin lisämerkillä, ja kortilla on brittiläisen käytännön mukainen sininen ristimerkintä. Rahiala mainitsee, että kirjatut ehiökortit ovat melko harvinaisia, ja vielä harvinaisempia ne ovat todella tarvekohteina ja ulkomaille kulkeneina. Nimimerkki MASI viittaa *Suomen Postimerkkilehdessä* 6/1979

kirjoitukseen ja esittelee vastaavanlaisen kohteen vuodelta 1895 Berliiniin.

Heikki Kauppi toteaa kirjassaan *Yleismerkit 1930* (2012), että kirjattu postikortti on sekä kotimaassa että ulkomaille hyvin harvinainen. Kirjassa on kuva ja taksatiedot kuudesta 1930–40-lukujen kohteesta. Niistä yksi on postiennakko Ruotsiin ja toinen 16 markan linja-automerkin yksittäispostite Yhdysvaltoihin. Mikael Collan tarkastelee blogissaan www.malli1930.fi useita kirjattuja postikortteja. Tarkempia tietoja näistä on Turun Postimerkkikerhon kotisivujen blogissa 25.4.

Nykyään kirjaaminen on huomattavasti kalliimpi lisäpalvelu kuin edellä mainituissa. Kirjattu ykkösluokan kirje tai kortti ulkomaille maksaa 13,60 euroa eli kahdeksan ulkomaan ikimerkkiä.

Pakettikorteilta ei saanut irrottaa postimerkkejä

Pakettilähetyksissä postimerkit kiinnitettiin pitkään osoitekorttiin. Vuodesta 1977 alkaen merkit sai laittaa myös paketille. Asiasta kerrotaan Posti- ja lennätinhallituksen kiertokirjeen 28/1977 kohdassa 78 §, mikä on luettavissa Postimuseon verkkosivuilla. Vuoden 2019 alusta merkkejä ei ole saanut käyttää enää ollenkaan.

Kokonaisten pakettiosoitteikorttien kerääminen on hankalaa, koska ne jäivät vuosikymmenien ajan postille. Merkkejä ei saanut irrottaa, vaan osoitekortit toimitettiin Postihallitukselle, missä merkit revittiin irti ja myytiin huutokaupalla. Ostin itsekin joskus tällaista postin sinetöimää kilotavaraa ja etsin laatikoista erityisesti juhلامerkkejä. Huhujen mukaan parhaita jäi matkan varrelle konttoreihin, eivätkä huhut ilmeisesti olleet aivan vääriäkään.

Filatelisteille asia oli kaksipiippuinen. Saaduista paketeista ei saanut postimerkkejä, mutta kiertoon tuli valtava määrä muita merkkejä, jotka olisivat muuten menneet hukkaan.

Sulo Kinnusella oli asiaan selvä kanta, niin kuin varmaan monella muullakin. Hän kirjoittaa *Suomen Postimerkkilehdessä* 5–6/1924, että ansaitsisi 800–1000 markkaa vuodessa, jos merkit vain saisi irrottaa. ”Tuolla määrällä Postihallitus siis suvaitsee allekirjoittanutta vuosittain verottaa ilman että tiedän kenen hyväksi ja millä oikeudella.” Rahamuseon rahanarvolaskurin mukaan summa vastaa noin 300 euroa.

Kilon postipaketti maksoi yli 20 vuoden ajan 5 markkaa. Leima kertoo, että postimerkkejä ei saanut poistaa. Tällaisia yksi- tai kaksikielisiä leimoja on saattanut olla toimipaikkojen käytössä suurikin määrä erilaisia.

Postimaksukoneleimoja vuodesta 1926 asti

Yritykset eivät nykyään juuri käytä postimerkkejä kirjeissään, jos lähettävät niitä enää ollenkaan. Posti tarjoaa monenlaisia vaihtoehtoja, jotka tuovat lähettäville säästöä paitsi postimaksuissa myös vaivannäössä. Hinnat vaihtelevat muun muassa sen mukaan, mikä on kirjeiden määrä ja

kuljetusaika sekä miten hyvin ne soveltuvat koneelliseen lajitteluun. Kuoriin ei tule välttämättä minkäänlaista painantaa tai merkintää.

Kirjeitä on voinut lähettää Suomessa ilman postimerkkiä jo lähes sadan vuoden ajan, jos on hankkinut postimaksukoneen. Postihallitus antaa ensimmäiset ohjeet ”postilähetysten frankkeeraamisesta frankkeerauskoneilla” kiertokirjeessä 40/1925.

Postimaksukoneleimat eli frankeerausleimat tunnistaa väristä, jonka tulee olla Mmailman postiliiton eli UPU:n määräysten mukaan punainen. Petteri Hannula käsittelee postimaksukoneiden käyttöön liittyviä ohjeita *Suomen Postimerkkilehdessä* 6/2015 ja mainitsee, että mahdollinen mainososa on saanut olla 1.1.1964 alkaen muunkin värinen. Postimerkkien käyttö postimaksun suorittamiseen postimaksukoneleiman täydennyksenä on ollut sallittua 1.6.1930 alkaen.

Postituskoneen tunnusnumerosta 748 voi päätellä, että lähettäjän käytössä ollut kone on saksalainen Francotyp C. Tieto perustuu Petteri Hannulan artikkeliin Postihistoriallisen yhdistyksen verkkosivuilla. Mainososan yläpuolella on leiman juokseva numero.

Postimaksukoneleimojen keräily on omalla tavallaan mielenkiintoista ja yleisesti ottaen myös edullista. Postilähetykset ovat käytännössä kaikki tarveleimauksia, ja mainososat sopivat usein aihekokoelmaan.

Edellä on tarkasteltu erityyppisiä postilähetyksiä, jotka on kaikki lähetetty Suomesta. Samantapaisia yleiskokoelmia voi rakentaa muistakin maista. Jokaisesta maasta ei tarvitse olla jokaisen tyyppistä postilähetystä, eikä tämä ole aina mahdollistakaan.

Kokonaisuus muovautuu ajan myötä sen mukaan, mistä on milloinkin kiinnostunut ja mitä sattuu tulemaan esimerkiksi huutokauppaerissä vastaan.

Julkaistu: *Filatelisti* 4/2020